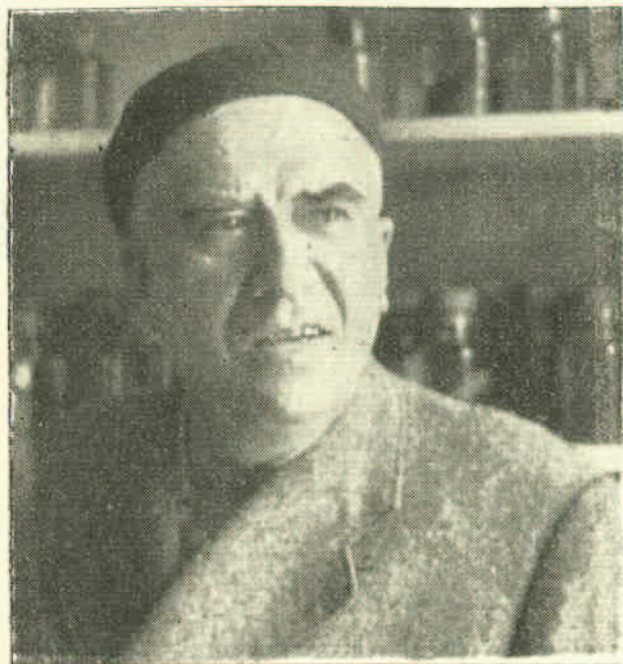

Kiro Apostolski

In memoriam dr. Stanku Karamanu

Posle kraćeg bolovanja, 17. maja 1959. godine u Vojnoj bolnici u Skopju preminuo je Dr. Stanko Karaman, naučni saradnik u penziji, predsednik Naučnog saveta Zavoda za ribarstvo NR Makedonije.

Dr. Stanko Karaman se rodio 8. prosinca 1889. u Sarajevu, kao sin biologa Luke Karamana, direktora gimnazije u Sarajevu. Osnovnu školu i gimnaziju je završio u Sarajevu. Po završetku gimnazije upisao se na Univerzitet u Zagrebu, gde je odpočeo da studira prirodne nauke. Nakon godinu dana studija u Zagrebu prelazi u Napulj u Italiji, gde nastavlja sa studijama do 1915. godine. Iste godine, t. j. 1915., mobilisan je u Austro-ugarsku vojsku i učestvuje u I. Svetskom ratu sve do svršetka. Po svršetku rata, oktobra 1918. godine, odmah se upisuje na Univerzitet u Zagrebu, tako, da je u jesen 1920. godine diplomirao i položio doktorski ispit. Za doktora bioloških nauka promovisan je januara 1921. godine.

Još za vreme studija, t. j. 1919. godine, prinuđen da se izdržava sam, počeo je da radi kao asistent na Prirodoslovnom fakultetu u Zagrebu, gde je ostao i posle diplomiranja, sve do 1924. godine. U ovo vreme, kao asistent, dolazio je u Makedoniju da sakuplja ribe, gušterce, zmijske i žabe, te je ra-

deći na ovom poslu zavoleo Makedoniju i 1924. godine odlučio da pređe u Institut za tropske bolesti u Skopju. U Institutu za tropske bolesti radio je na proučavanju malarije, odnosno komaraca, ali nije prestao da sakuplja i ostale stanovnike slatkih voda. Godine 1926., kada je bio premešten za Beograd, napustio je Institut za tropske bolesti ne želeći da napusti Skopje i prešao u prosvetnu službu, predlažući da se u Skopju osnuje zoološki muzej. Pošto je predlog bio usvojen, Dr. Stanko Karaman je oktobra 1926. godine bio postavljen za suplenta muške gimnazije s time, da radi u muzeju, budući muzej u to vreme nije imao svog posebnog budžeta. Ovime je Dr. S. Karaman ne samo osnivač muzeja, već i prvi njegov službenik. Do svoje smrti ostao je veran ovom muzeju, radeći neprekidno na njegovom uzdizanju i usavršavanju, iako pod vrlo teškim materijalnim uslovima.

Velika ljubav Dr. S. Karamana prema prirodnim naukama nije se zadovoljila samo osnivanjem muzeja, već je skoro istovremeno započeo i osnivanjem zoološkog vrta kao i uređenjem Vardara i pretvaranjem sprudova u današnji veliki i lepi park Skopja.

Dr. Stanko Karaman, pored ostalog, ima veliku zaslugu i za razvijanje nauke u Makedoniji uopšte, radeći aktivno na osnivanju Skopskog naučnog društva, a kasnije i na osnivanju Glasnika Skopskog naučnog društva, preuzimajući uredništvo i redakciju za prirodoslovni deo. Izdavanjem Glasnika Skopskog naučnog društva postavljene su osnove formiranja bogate naučne biblioteke, jer je Dr. S. Karaman razvio široku korespondenciju i razmenu sa mnogim institutima u zemlji i u inozemstvu.

Drugi svetski rat je privremeno prekinuo rad Dr. S. Karamana u Makedoniji. Ne želeći da saraduje sa okupatorima Makedonije, makar i na naučnom polju, Dr. S. Karaman se 1941. godine preselio u Kragujevac sa željom, da tamo osnuje muzej i odpočne sa ispitivanjem faune podzemnih voda i špilja, kojih ima u velikoj množini u ovom kraju i u okolini Kraljeva. Pošto su terenski uslovi za rad u isto vreme bili vrlo teški, Dr. S. Karaman se marta 1942. godine preselio u Smederevo, gde je do konca rata radio na izučavanju faune Dunava pod vrlo teškim materijalnim i drugim uslovima, kod čega je morao da prodaje i svoje lično pokućanstvo, da bi mogao da radi, organizirajući laboratorij u svom vlasitom stanu.

Po oslobođenju, dirnut smrću svoja dva brata, od kojih je jedan poginuo u Dahau, Dr Stanko Karaman je napustio NR Srbiju i preselio u Split, gde je trebao da preuzme rad u prirodoslovnom muzeju. Posle kraćeg rada u muzeju, Dr. S. Karaman je zatražio penziju i aprila 1946. godine je penzionisan. Međutim, naučni rad Dr. S. Karamana nije prestao njegovim penzionisanjem. Naprotiv, u svom skromnom stanu u Splitu Dr. S. Karaman je uredio svoj laboratorij i nastavio sa istim elanom i samopregorom naučni rad, kao i do tada.

Godine 1950. Dr. Stanko Karaman se reaktivira, kada je Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu osnovala Biološki Institut u Dubrovniku, kojeg je od marta iste godine vodio Dr. S. Karaman, radeći na izučavanju faune podzemnih voda i špilja.

Na poziv Saveta za prosvetu, Prirodonačnog muzeja i Zavoda za ribarstvo NR Makedonije meseca decembra 1952. godine, Dr. S. Karaman vratio se na rad u Skopje, u Prirodonaučni muzej i nastavio sa prekinutim radom na ispitivanju slatkovodne faune Makedonije, sakupljajući oko sebe jezgro mladih naučnih radnika. Neumcran, pun novog elana i ideja, Dr. S. Karaman odmah po dolasku u NR Makedoniju u Skopju pokreće i organizira izdavanje naučnog časopisa muzeja, i to: Acta i Fragmenta musei macedonici. Isto tako, u svojstvu predsednika muzejsko-konzervatorskog društva, aktivizira i arheološko-istorisku sekciju i pokreće izdavanje Glasnika. Dr. S. Karaman je bio predsednik i speleološkog društva NR Makedonije i kao takav uspeo je da okupi oko sebe mlade načne radnike i da im ulije ljubav za izučavanje špilja i podzemnih izvora. Danom prelaska na rad u Skopje Dr. S. Karaman je bio i spoljni saradnik i savetnik Zavoda za ribarstvo od 1955. godine i predsednik upravnog odbora, a kasnije predsednik Naučnog saveta Zavoda. Velikom zaslugom Dr. S. Karamana počelo je izlaženje naučnih časopisa Zavoda za ribarstvo »Izdannija« i »Folia Balcanica«, kojima je do svoje smrti bio i glavni urednik.

Godine 1957. Dr. S. Karaman je ponovo prešao u penziju, nastavljajući svoj naučni rad u kućnoj laboratoriji i ne napuštajući svoje društvene funkcije. Smrt je Dr. S. Karamana zatekla nad mikroskopom, jer je od njega bio odvojen samo deset dana, a ogromna zbirka preparata i materijala još uvek leži na njegovom radnom stolu u poredku, kojeg je on sam svojom rukom ostavio. Čovjek sa kristalnim poštenjem, neizmernom trudoljubivošću za naučni rad, koja je prelazila granice samoodricanja, Dr. S. Karaman je bio i ostaje naučnik svetskog glasa sa velikim krugom naučne djelatnosti uvrštavajući se u red najpoznatijih svetskih naučnika, koji su radili na sistematici, kao što su Hekel i Kner, Steidachner, Berg i mnogi drugi. Broj njegovih naučnih radova je ogroman i on se ne može izneti na nekoliko štampanih stranica. Iz tog velikog spiska naučnih radova vidimo, da je Dr. S. Karaman radio i objavio radove, o komarcima Makedonije i Dalmacije, »O pticama«, a u prvom redu »O pticama Makedonije«, »O slepim miševima«, »O gmizavcima i vodozemcima«. Najviše radova i vremena Dr. S.

Karaman je posvetio izučavanju riba i podzemnih amphipoda i izopoda, po kojim izučavanjima je postao poznat i visoko cenjen u čitavom svetu. Iz ovih oblasti je objavio i ogroman broj naučnih radova. Radovi iz ribarstva obrađuju u prvom redu ribe Makedonije, i to Vardara, Ohrida, Prespe, Dojranskog jezera, Strume i sl. Opisao je više od 60 novih vrsta riba, većinom iz Makedonije i time istovremeno ovekovečio svoje ime i postojanje. Osim riba iz Makedonije opisao je dosta riba i iz Dalmacije, Crne Gore i Hercegovine.

Prvi rad iz ribarstva Dr. S. Karamana je njegova doktorska disertacija »Filogenetski odnošaji ciprinida«. U toku svoga rada Dr. S. Karaman je objavio sledeće radove iz ribarstva:

1922 opisuje novu vrstu *Cobitis balcanica* iz Makedonije.

1923. godine daje rad o poreklu slatkovodnih riba krša i filogenetsko značenje ljuski i kralježnjaka kod ciprinida,

1924. godine izdaje veliki rad o ribama Makedonije, gde opisuje 16 novih vrsta riba, koje delo predstavlja osnovu svih daljih izučavanja,

1928. godine objavljuje *Salmonidae balcana*, gde opisuje dva nove vrste pastrmki iz Dalmacije,

1928. godine objavljuje »Prilozi ihtiologiji Jugoslavije«, gde opisuje 12 novih podvrsta riba iz Dalmacije i Makedonije,

1929. god. daje novi prilog ihtiologiji Jugoslavije,

1931. godine objavljuje »Ribarstvo Katlanovskog jezera.

1933. godine daje »Prilozi ihtiologiji Crne Gore«,

1936. godine daje deseti prilog poznavanju slatkovodnih riba Jugoslavije, gde je opisao i četiri nove vrste pastrmki,

1937. godine objavljuje jedanaesti prilog poznavanju slatkovodnih riba Jugoslavije, gde opisuje ribe Vardara,

1949. godine objavljuje članak »O problemu poribljavanja Ohridskog jezera«,

1952. godine daje dvanaesti prilog poznavanju slatkovodnih riba Jugoslavije, gde opisuje dve nove vrste riba iz Makedonije,

1955. godine objavljuje »Ribe Strumice«, u kojem radu opisuje pet novih suvrsta riba, i

1957. godine objavljuje svoj posljednji rad »Pastrmke reke Radike«, u kojem ukazuje i na problem poribljavanja Mavroskog Jezera pastrmkama.

U posljednje vreme Dr. S. Karaman je radio na sakupljanju i obrađivanju sistematike riba Jugoslavije. Iznenađna smrt oduzela nam je mogućnost da se upoznamo sa posljednim njegovim radom, koji bi za ribarstvo Jugoslavije imao ogroman značaj.

Zavod za ribarstvo NR Makedonije smrću Dr. S. Karaman gubi ne samo Predsednika naučnog saveta, urednika naučnih publikacija, već i iskrenog prijatelja i savetnika koji je ribarstvu Makedonije želeo najviše napretka i progresa, a kroz to i Zavodu afirmaciju dostojnu zalaganju i radu naučnih saradnika Zavoda. Za sve ono lepo koje nas je naučio u ime svoje i radnog kolektiva Zavoda zahvaljujemo svetlom liku Dr. Stanka Karamana, koji će ostati uvek u našem sećanju.